

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת שמות"

הילולת הרה"ק רבי ישראל דב בן הרב רבי יוסף מווילעדניק זי"ע – כ"א טבת

עורך: הרב יוסף ברנר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com - 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

על כן, כפוי הטובה, לא יהיה כן רק כלפי בני אדם, אלא כשם שיכפור בטובתו של הכירו, ככה יכפור בטובתו של הקב"ה, ולא יבדיל ביניהם. שהרי כפיית טובה היא בתכונת נפשו, אם כן גם לפני הקב"ה יתנהג כפי תכונה זו...

השוב לציין, כי הגרועים שבכפויי הטובה, לא זו בלבד שאינם מכירים טובה, אלא עוד משיבים רעה תחת טובה, על ידי העמדת פנים כאילו נפגעו כביכול, מן הטובה שעשו להם. ובכך מוצאים התר לעצמם להעזיז פניהם, ולהרע למטיבם אף יותר מאשר ירעו לאדם אחר... על תופעה מוזרה זו עמד הגה"ק הסטייפלער זי"ע בספרו **חיי עולם**, ואף נתן טעם לכך, ואלו דבריו: "וככה תראה בכמה אנשים המדה הרעה והמנוולת לשלם רעת תחת טובה, היינו לעשות רעות למי שהטיב לו. ולאיש אשר לא היה לו עמו שום עסק לא ירעו ולא ישחיתו, אשר יפלא מאד על התאווה המשוונה הלזו להרע דוקא למי שהטיב עמו". ואגב, מביא הסטייפלער בקשר לזה מה שמסופר בספר חו"מ המשולש: שהיה פעם אדם שהעזיז פניו נגד הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע והרע לו ביותר. אמר עליו החתם סופר: "תמה אני שאיני זוכר שעשיתי לו טובה מעולם, אשר עבוד זה יהא מעונין להרע לי"... ממשיך הסטייפלער ומסביר את פשר תאוותו של הכפוי טובה להרע למיטיבו: "אבל באמת שהאדם המושחת הזה, כאשר מקבל טובה, מרגיש כעין חיוב הכרת טובה, וברוב גאוותו ומדותיו הרעים אינו חושש כלל וכלל להכניע ולהכיר טובה, ושוב רואה הוא במיטיבו כאיש המדיר ממנו את מנוחתו, וכבעל חוב שלו שהוא מהוייב לשלם לו, ולכן מתעורר אצלו שנאה עליו ומתאוה להרע לו, וגם להיראות שהוא אינו נכנע ושאינו בו זיק רגש של חיוב הכרת הטובה..."

ועל כך מובא בספר "מעילוי של שמואל" מעשה נורא! בהיות הצדיק הרושלמי רבי אריה לוי זצ"ל כבן 16 שנה נמנה על בחוריו ישיבת סלוצק, שלט כמעט בכל סדר "נשים" בעל פה – גמרא רש"י תוספות. משם פנה להלוסק, בה ניהל הגה"ק רבי ברוך בער מקאמניץ בעל הברכת שמואל זי"ע את ישיבתו. הוא קרב את הבחור החדש, שהיה בו שילוב של תורה ויראה, מדות טובות וענווה, וקבע עמו לימוד בחברותא במסכת עירובין ובשלהן ערוך "אבן העזר". היתה זו זכות שמעטים זכו לה, לעמוד על האבניים, על סנדת היצירה של ה"ברכת שמואל"... על כן, כמה הופתע הברכת שמואל כאשר כעבור שנה התייצב התלמיד בפניו, לקבל ברכת פרידה! כי ברצונו לנסוע לולוז'ין אם הישיבות וללמוד שם תורה..." הברכת שמואל" אף הביע את מורת רוחו ולא הסתיר את הקפדתו! לימים – סיפר רבי אריה: כי יודע הוא בכירור שקפידתו של רבו עשתה רושם, ותלה בה כמה וכמה מאורעות ומקרים. יתר על כן, ידע זאת בשעת מעשה, וחש בו במקום. אבל מה יכול היה לעשות, ופחד להישאר במקומו. כי בעל האכסניה בה התגורר, ראה את התמדתו והשקו בלימודי התורה הק', ושמע על כשרונותיו, על כח זכרונו ועיונו המעמיק, ודחק בו להקדיש מעט מזמנו "להרחיב אפקים, ללמוד שפות, חכמות ומדעים, והנער פחד פן יתפתה ויגזור על עצמו מיתה רוחנית, כי בכך אם הוא יגורש מגן העדן של התורה בטוהרתה. לפיכך מיהר לברוח ממקום הניסיון... אם כן, נשאל רבי אריה לימים, מדוע לא סיפר זאת לרבו, מדוע לא התנצל בפניו, לא גילה את לבו. מדוע שתק, ומשך עליו את קפידתו? ענה רבי אריה תירוץ מדהים: איך יכול היה – הן אז היה מעביר את ההקפדה על בעל האכסניה. מעורר עליו את הקפדת רבו העושה רושם והוא הרי אכל מפתו, נהנה ממנו, ואיך יוכל להרע לו? מוטב היה לו לשתוק, ולמשוך את ההקפדה עליו ולשאת בתוצאותיה במשך שנים, ובלבד שלא יהיה כפוי טובה!...

עד היכן גודל הדקדוק בהכרת הטוב נראה מסיפור הבא שמוכא בספר "שאל אביך ויגדך": ישב המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זי"ע בחדרו ולמד,

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א.א.)

הרה"ק בעל הדברי שמואל מסלונים זי"ע אמר: סופי תיבות של המילים את יעקב איש – "שבת". וכך מפרש: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" – מה היה הכח שהחזיק את בני ישראל בתוך מומאת מצרים להמשיך ביהדותם וקדושתם, ולהיקרא הלאה בשם "בני ישראל". "את יעקב איש" – הכח של שבת... דהיינו, מה שהחזיקו והתחזקו בשבת קודש, זה נתן להם חיות ושמחה בכדי להמשיך הלאה, ולא ליפול ולשקוע כליל במומאת מצרים...

מסופר על גר הצדיק המפורסם הקדוש הגרף פוטוצקי הי"ד, שבעת שישב בכלא לפני שדנו אותו לשריפה. הורשו לבקר מספר מחבריו היהודיים שאותם הכיר. ולשאלתם הרבה, מה הניא והביא אותך לעוזב תהילות עולם, את העושר בכית אביך המלך, ואת הכבוד הרב שהיה שמור לך. ולהסתכן ולהיות יהודי? ענה ואמר להם דבר מרהיב: פעם אחת, בעת עברי באחת מן השבתות ליד בית שכני היהודי, והנה אני רואה יושב בביתו לאחר סעודת השבת, ונרות שמן היות שדלקו ובערו עד לאותו רגע בצורה כל כך יפה, מתחילות לעמעם ולהחלש, ובעוד אני מביט, הנני רואה שהנרות נכבים. באותו רגע של כביית נרות השמן, והרהת ריה השמן השרוף, חשתי מעין כמיהה וכיסופים להיות משתיך לעם נפלא וקדוש זה!... באותו רגע ונחתי את כל תהילות עולם המדומים שהכרתי, ונסחפתי לאותו הרגשה אמיתית ורוחנית של נרות השמן השרוף, נרות השבת שהאירו את חיינו...

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א.א.)

"אשר לא ידע את יוסף" – עשה עצמו כאילו לא ידע ואינו מכירו. ובמדרש רבה מובא: אשר לא ידע את יוסף, וכי לא היה מכיר את יוסף? הרי יוסף היה המשנה למלך והציל את מצרים מהרפת רעב? אלא אמר רבי אבין: משל לאחד שרגם אוהבו של המלך. אמר המלך: התיזו את ראשו, כי למחר יעשה בי כך. לכך כתב עליו המקרא, "אשר לא ידע את יוסף" כלומר, היום "אשר לא ידע את יוסף", למחר – הוא (אותו פרעה) עתיד לומר (שמות ה.ב.) "לא ידעתי את ה'..."

ובמשנת רבי אליעזר (פרק ו') מסביר את דברי המדרש: מכאן למדו הז"ל אין לך קשה לפני הקב"ה יותר מכפיות טובה! לא נמדר אדם הראשון מנגן עדן אלא על כפיות טובה. אף אבותינו במדבר, לא כעם עליהם הקב"ה אלא על כפיות טובה. וכשהיו אבותינו בארץ לא היו חטאותיהן אלא על כפיות טובה. מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה? מפני שהוא כעין כפירה בעיקר, בהקב"ה, אף הכופר בהקב"ה כופר טובה הוא. כי האדם הזה הוא כופה טובתו של הכירו, ולמחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומר בפרעה "אשר לא ידע את יוסף", ולכאורה איך יכול שלא לזכור את עצמותיו וחמסדיו של יוסף כלפי עמו? אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו וכפר בטובתו – היה כפוי טובה, ולבסוף כפר בטובתו של הקב"ה שאמר "לא ידעתי את ה'". הא למדת שכפיית טובה הוקשה לכפירה בעיקר!...

ובספר איש לרעהו מובא בשם הגה"ק בעל המכתב מאלוהיו רבי אליהו אליעזר דפ"ר זי"ע מהו החסבר, מדוע "הכופר בטובתו של הכירו לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה"? כי האדם נוהג בכל מעשיו כפי כוחות נפשו. אם כעסן הוא, יכעם בכל ענין שיביאחו לוה, ואם גאה הוא, יתנאה בכל מקום שהוא. אם טוב לב הוא, יתנהג בטובה עם הכל, וכן רע הלבב

הנהגה פנה לאחד הבהורים שהיו במקום ובקשו לקרוא לבחור פלוני כדי שיביא לו את מעילו (שכנראה הונח בריחוק מקום), שכן קר לו מאוד. תמה הבהור: וכי למה אלך ואקרא למישהו אחר, הלא גם אני יכול להביא למשגיח את מעילו? השיב המשגיח: "לאותו בחור הייב אני מכבד הכרת המוב על טובה מסוימת שעשה לי, ועתה, אודות לטובה הנוספת שיעשה לי, ייאר הוות בזכרוננו שעלי להכיר לו טובה. אך אם אתה תעשה לי טובה זו, כבר אתה הייב כזה בהכרת המוב לעוד אדם, ומי יערוב לי שאזכור לגמול לך כדבעי, אולי אשכח ולא אהוויר..."

כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון (א.כב.)

הנאון רבי פינחס הירשפרונג גאב"ד מונטריאול זי"ע היה מספר על הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע שבצלו הסה בשיבת חכמי לובלין והעריצו מאד, שעל אף רוב עיסוקו ביישיבה, לא זנח את חינוך הבנות והיה מכתת רגליו לכנס תרומות עבור "בית יעקב", ואף היה משנן ואומר: "כל הבן היאורה תשליכוהו" – אין מים אלא תורה, ואת הבנים מלמדים לשחות ולצלול במים אדירים של תורה. אבל אשר לבנות "כל הבת תחיון" – הבנות תעשינה 'חיים' ותלמדנה פולנית וצרפתית בכתי הספר של הגויים. ואינם יודעים שזאת היא גזירתו של פרעה, כי בנות כאלה לא תרצינה להנשא לבנים כאלה, נמצא ה"ו זרעו של אברהם כלה מאליו, לכן אמר להשאיר את הזירה הזאת ריקה וגם כאן חייבים לפעול בה עד כמה שאפשר ...

ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותהמול עליו ותאמר מילדי העברים זה (ב.ו.)

שאל הר"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זי"ע – מנין באמת ידעה שמילדי העברים זה, הרי כל התינוקות בוכים? אלא התינוך הוא: שאינו דומה בכי של יהודי לבכי של גוי, גוי כשצר לו והוא בוכה הרי זה בכי של יאוש, שעולמו חרב עליו וכבר אינו רואה שום תקוה. אבל בכי של יהודי הוא בכי מסוג אחר, בכי של תקוה, יהודי יודע גם בעת צר לו שיש לו עתיד וה' יעזור לו ולבסוף לבטח יהיה מוב, רק לעת עתה הוא בוכה. ומתוך בכייתו של משה הכירה שזה בכי יהודי, בכי של תקוה, ע"כ ותאמר מילדי העברים זה..."

ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו וכו' ויך את המצרי וכו' ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך (ב. יא-טו.)

הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע הביא בשם רבו הגה"ק רבי פנחס מפראנקפורט בעל 'הפלאה' זי"ע גילוי נפלא באיזה 'שם' הרג משה את המצרי, ועל פי זה מבאר במתיקות את כל השתלשלות הפסוקים עד לבריחתו למצרים: הנהגה "תכה" הוא אחד מע"ב שמות הקודש ע"י שהאותיות הקודמות לאותיות התיבה הזאת הם ש' י' ד' שהם שד-י, ואותיות שלאחריהם הם א' ל' ו', ושם זה משמש דווקא להרוג את העכו"ם ולהגן על ישראל, וזה גם מה שאמר יעקב אבינו ע"ה לבניו כשירדו למצרים עם בנימין (בראשית מג.יד) "וא-ל שד-י יתן לכם רחמים", כי הם הלכו להתנגד למלך שהם חשבוהו לגוי, וגמרו בלכם להרוג אם יהיה צורך בכך, וגילה להם יעקב אבינו רז זה שעי"י אותו השם אפשר להרוג את העכו"ם ולהגן על עצמם, ובשם זה הרג משה את המצרי כמבואר ברש"י שהרגו בשם המפורש. וכשיצא משה רבינו ביום השני וראה שני עברים נצים והאחד צועק על השני את אותו שם "תכה", נגיש אליו ואמר לו "למה 'תכה' רעך" כלומר, הרי אותו שם אינו הורג יהודי ולמה תשתמש בו על רעך, והאמת שמשה רבינו דיבר עם כדרך שמדברים עם 'מקובלים', כי סבר שגם הם יודעים אותו שם שמסר יעקב אבינו ע"ה לבניו, אך כשענה לו "הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי" הבין שהלה ראהו אתמול כשהרג את המצרי ואז גילה שם זה שאפשר להרוג בו אנשים, ומעתה חשש המצרי רבינו שלחובה יחשב לו הדבר, שהרי אין מוסרין שמות הק' של הקב"ה אלא לצנועין (כמבואר בקידושין). ולכן "יירא משה" מפני החטא הנ"ל ואמר "אכן נודע הדבר" שנתגלה על ידו שם ה' למו שאינו ראוי, ולכן גלה וברח ממצרים, וגם זה היה לו ע"י גם שהרי מצרים היתה סגורה ומסוגרת (כמבואר ברש"י יט.ט), והשתמש משה רבינו בשמות הק' וברח על ידי נמ, והיה זה "מעשה אבות סימן לבנים" לרמוז על יציאת כל ישראל שיוצאו ממצרים בדרך נס בבוא הגאולה. ואחרי שנודע לפרעה שהרג משה את המצרי על ידי הכל פיו שהזכיר שם המפורש כתיב (פסוק טו) "ויבקש להרג את משה" – כי כדי להרגו היה נצרך לתחבולות, שחשש שמא יהרגנו משה בשם שיוציא מפיו...

כמו כן מספרים על הגה"ק רבי שלמה מולכו זי"ע שהיה מאנוסי ספרד ששמרו מצוות בהדרי הדרים וכלפי הוי' נדמו כגוים, והוא היה מקובל גדול וחיבר "ספר המפואר" בהכמת הקבלה. שבזמן שאנשי האינקוויזיציה תפסו אותו, נתנו רסן בתוך פיו שלא יוכל לדבר, כי חששו שלא יוכלו לו אם ישתמש ב'קבלה מעשית' ויגיד שמות שיהרגו אותם...

ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרועים (ב.יט.)

במדרש (שמות רבה פרשה א' לב) מובא: משל לאחד שנשכו הערוד והיה רץ ליתן רגליו במים, נתנן לנהר וראה תינוק אחד שהוא שוקע במים ושלח ידו והצילו, אמר לו התינוק: לולי אתה, כבר הייתי מת, אמר לו: לא אני הצלתך, אלא הערוד, שנשכני וברחתי הימנו, הוא הצילך... כך, אמרו בנות יתרו למשה: יישר כחך, שהצלתנו מיד הרועים, אמר להם משה: אותו מצרי, שהרגתי, הוא הציל אתכם, לכך אמרו לאביהן: "איש מצרי", כלומר מי גרם לזה, שיבוא אצלנו, "איש מצרי" שהרג. שאל הר"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע בספרו דברי יחזקאל – לכאורה אין הנמשל דומה למשל, כי במשל היה הערוד השליח להציל את הילד, משא"כ אצל משה רבינו לא הצילו המצרי אלא פרעה שרדף אחריו וביקש את נפשו. ולמה תלה הצלתם במצרי שהרג? אלא, ענה וביאר: כי לעתים בעשות אדם איזה מעשה אי אפשר לדעת אם קיים מצוה או שעבר הלילה על עבירה, והסימן הוא כשרואים מה התוצאה של אותו מעשה, כי אם נולדה מזה מצוה היא מעידה על המעשה הראשון שהיתה מצוה כי "מצוה גוררת מצוה", וכיוצא בזה להיפך. ועד עתה חשש משה רבינו על דבר רמינתו את המצרי שלא ידע אם טוב או לא, אך עתה, שראה שנצמח מזה הצלה לבנות יתרו הבין שהוא מצוה שגרה מצוה הנרימה, ועל כן תלה משה רבינו במצרי את סיבת הצלתן, כי בכך ידע המצוה שהריגה היה מצוה...

ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו, וינהג את הצאן אחר המדבר אמר הר"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע – "וינהג את הצאן אחר המדבר – הכוונה: שאחרי אותיות "מדבר", כלומר אחר מים – נ. אחר ד – ה. אחר ב – ג. ואחר ר – ש. בגימטריא שניה, כמו בגימטריא של "משיח" דהיינו: הנהגת משה היתה לחזון המשיח... דהיינו גם כשעבד עם הצאן, הנהגתו ומחשבותיו האמיתיים היו, איך מביאים בקרב צעירי הצאן את החזון והציפיה למשיח? כי רק בציפיה ובבקשה הוא יבוא אלינו!

ויאמר אנכי אלוקי אביך אלוקי יצחק ואלוקי יעקב ויתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים (ג.ו.)

במדרש רבה מובא: "ויאמר אנכי אלוקי אביך" הדא היא דכתיב (משלי יד.טו) "פתי יאמין לכל דבר", מהו "פתי", "נער". שכן בערביא קורין ל'נער' "פתיא". ותמהו המפרשים על זה שידרוש כביכול הקב"ה על משה רבינו ע"ה "פתי יאמין לכל דבר"... והענין קשה מאד? אלא – אמר הר"ק רבי פנחס ממוסילא זי"ע (התנו של הר"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע), ידוע מה שמבואר בספרי הקדמונים שישנם שני סוגי "אמונה", "אמונה תמימה" שכן קבלנו מאבותינו ומאבות אבותינו, ו"אמונה שיכולית" מצד הקירה והנעה להקר האמת. ובודאי האמונה האמיתית היא רק אמונה תמימה – אמונה אבות, ולא מצד החקירה ושכל עצמו. והנה כאן במראה הסנה היה למשה רבינו ע"ה התנגות אלוקית נורא, ולכן היה צריך לשלול ההתנגות ולהאמין רק מצד קבלת האבות, וזה שאמר לו השי"ת "אנכי אלוקי אביך" – היינו שהאמונה בה' תהיה רק מצדו שהוא אלוקי אביך, ועל זה מביא המדרש הדא היא דכתיב "פתי יאמין לכל דבר" שכן בערביא קורין ל'נער' פתיא, היינו שהאמונה צריכה להיות כאמונת נער שמאמין רק מחמת קבלת האבות...

ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקם. הר"ק בעל החלקת יהושע מביאלא זי"ע אמר פעם בשם זקנו הר"ק בעל הדברי בינה זי"ע: הקב"ה אמר למשה "והיה כי תלכו לא תלכו ריקם", אין 'והיה' אלא לשון שמחה, ואם תלכו בשמחה אז כבר לא תלכו ריקם...

ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמתם על בניכם ועל כנתיכם ונצלתם את מצרים (ג.כא-כב.)

אמר כ"ק מרן אדמו"ר מוויניץ שליט"א בעת אחד משיחותיו: בארתי פעם את הפסוק בדרך צחות: ו"שאלה" משמעו גם דרישה. "ושאלה אשה" – האשה דורשת ותובעת! ומה פתאום? מדוע? האם חסר לה? לא, אלא "משכנתה" – ומגרת ביתה", שם היא ראתה, אצל השכנה יש יותר... ומה היא תובעת? "כלי כסף" – אצל השכנים יש יותר כלי כסף בארון, "כלי זהב" – פלונית מעוטרת ביותר תכשיטים מאשר היא. "ושמלות" – היא זקוקה לבגדים חדשים מהאופנה החדשה... על כן מזהירה אותנו התורה, "ושמתם" – שימו לבבכם, השקיעו את כל מוחכם "על בניכם ועל כנתיכם" – שראשכם יהיה נתון רק לחינוך בניכם ובנותיכם שילדיכם יגדלו דורות ישרים, "דורות מאירים" – לעכטיגע דורות! "ונצלתם את מצרים" – שכאשר ראשיכם יהיה נתון אך ורק לחינוך ילדיכם, אז "תרוקנו" את מצרים, "מצרים" לשון מיצר, תצאו מן המיצר, מן ההבליים...

ותקה צפרה צר ותכרות את ערלת בנה (ד.בא.)

במסכת עבודה זרה (כז). מביאה הגמרא מהלוקת בשאלה האם אשה כשרה למול את התינוק או לא. והגמרא מקשה על האוסר עליה למול – מציפורת, שמלה את בנה? ותירצה (בתירוץ ראשון), שאכן ציפורת לא מלה בעצמה, אלא עשתה אחר שליח למול את בנה. ואמר הר"ק רבי ישעיה מטשחיוב זי"ע דהרמו לכך הוא: "ותקה צפרה צר" – היינו שלקחה את האותיות 'צר' משמה 'צפרה', ונשאר פ"ה בגימטריה 'מילה', דהיינו שלא בעצמה מלה, אלא רמזה זאת ושלחה אחר שיהיה שליח עבורה...

הרב הקדוש

רבי ישראל דב בן הרב רבי יוסף מווילעדניק זי"ע

כ"א טבת

לתועלת הרבים - אנו מפרסמים שוב יריעה מורחבת זו לרגל יומא דהילולא קדישא התפרסם לראשונה בגליון "פנינים" שמות - תש"ע.

קדוש מרחם אמו!...

הרה"ק רבי ישראל דב מווילעדניק זי"ע נולד לאביו הר"ר יוסף ז"ל ולאמו הצדקת מרת פערל גוטא ע"ה. אודות אביו מיעט רבינו לספר, ורק ידוע, שכל ימיו היה מלמד דרדקי בכפרי הסביבה, ורק לעתים רחוקות היה בא לביתו. ואילו על גודל צדקותה ותמימותה של אמו סיפר רבינו עצמו כמה סיפורים באחד מימי היארצייט שלה: צדקת גדולה היתה אמי, פעם כבה אחד מנרות השבת שהדליקה, והיא בכתה לפני ה' יתברך כבי רב עד שהנר נדלק מעצמו!...

עוד הוסיף ואמר: כשהיתה צריכה אמי לומר עם בוקר את ברכות השחר, היתה יורדת למרתף, אפילו בימות החורף הקרים, ושם היתה אומרת את הברכות. וזאת משום שלא היתה בטוחה שהבית נקי דיו כדי לומר בו ברכות, ואילו במרתף לא היה שום חשש...

ועוד הוסיף וסיפר: שפעם בהיותה הולך בחוץ כבוד ר"ל, גלגלה עצמה ממיטתה וזחלה עד לשולחן שעליו היו מונחים כמה ספרים, ופתחה בזעקות אל ה' יתברך: "רבנו של עולם! בזכות הספרים הקדושים ובזכות התורה הקדושה שלא נא לי רפואה שלימה מהרה!" וכך הפצירה וביקשה עד שקמה ממקומה בריאה ושלימה!...

הייליגע אותיות - אותיות קדושות!...

באחת ההזדמנויות סיפר הרבי כי בהיותו כבן ארבע נפטר עליו אביו, ואמו גדלתו לבדה עד שהיה כבן עשר, ואז נפלה למשכב. בראותה כי ימיה ספורים, קראה אליה את בנה למיטת הוליה וביקשה ממנו שיגיש לה "ספר"... המשיך הרבי וסיפר - ידעתי שאמי אינה קוראת 'עברי', לפיכך התפלאתי על בקשתה ושאלתי אותה איזה ספר להביא לה. "יהיה איזה ספר שיהיה" השיבה האם, ובנה הגיש לה כרך גדול של הרי"ף. "לקחה אמי את הרי"ף בידיה, ואמרה: 'הייליגע אותיות! בעטם דעם אויבערשטען דאס מיינ ישראל בער זאל זיין איין ערליכער איד'... (אותיות קדושות! חלו נא את פני הכורא יתברך שבני ישראל בער יגדל ליהודי ירא שמים...) - שהרי ידעה שהיא לא תוכל עוד לגדלו ולהנכו, ורבה דאגתה לאחריותו!...

העילוי מקאטעלנע!

הילד היתום נשאר במקום הולדתו, התמיד בלימוד התורה ויצא שמו כ"העילוי" מקאטעלנע. בהיותו בן שלוש עשרה שמע על "עילוי" אחר בעיירה ניוויזראדקע הרחוקה, וברוב השתוקקותו להכירו שם לדרך פעמיו, ובהעדר אמצעים לשכירת עגלה עשה את דרכו ברגל. במשך הדרך הארוכה נקרעו מנעליו אשר לרגליו, וכך המשיך ללכת יחף עד שהגיע לפראהביטש, מקום משכנו של הרה"ק רבי שלום אביו של הרה"ק מרוזין זי"ע. היה זה כבר כמה שעות בתוך הלילה, ובאותה שעה קרא הרה"ק רבי שלום למשמשו ואמר להם שהוא מרגיש כי "העילוי מקאטעלנע" הגיע לעיר, וצויה עליהם למצוא אותו ולבקשו שיבוא לבית הרבי. היפשוהו המשמשים בכל האכסניות שבעיר ולא מצאוהו, כי הוא סר ללון בבית האופה. כששבו לבית הרבי בידיים ריקות גער בהם, וצויה עליהם לשוב ולהפשו בכל בתי העיר. כשמצאוהו על התנור בבית האופה סירב לילך עמם. עד שבפקודת הרבי הביאו לו בגדים נאים ומנעלים חדשים, וכך בא לפניו. הרה"ק רבי שלום נתן לו שלום, וכך גם בנו רבי ישראל שהיה אז בערך כבן שש שנים. הרבי פתח גמרא וביקש מהנער לומר לפניו דף גמרא. אחרי רגעים ספורים של עיון חזר לפניו את הדף עם כל דברי ה"רש"י והתוספות, והיה מוכן גם לומר את הדף כולו בעל פה ישר והפוך, אך הרבי אמר שכבר אין צורך בכך!...

באהלי צדיקים!

רבינו פקד את נוויהם של כמה וכמה צדיקים: הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, הרה"ק רבי אהרון מוויטאמור זי"ע והרה"ק מלעבוביטש זי"ע. אך רבו המובהק היה הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשרנוביל זי"ע - וסתם "שמעתי ממורי" שבספרו, ממנו הוא. אף מסופר, שפעם פנה אליו רבו בהתלהבות ואמר לו: "הנה ראשך על ליבי ונזה לי ולך", מפני שהוא רבי מרדכי היה בעל "לב רגש", ואילו רבינו היה "בעל מוח"!...

אדם ובהמה תושיע ה'!

רבו המגיד מטשרנוביל זי"ע כיבדו מאד לגודל צדקותו, ואף גילה את כוחו של תלמידו להושיע את ישראל כפי שנראה מן הסיפור הבא: פעם ישבו

הרב ותלמידו ולמדו בצוותא חדא בחדרו של הרבי, ונכנס אליהם מוכסן אחד ובקשתו כפיו, שלא תפול בעדרי המגיפה שכבר נפרצה ופגעה בעדרי הבקר שבשכנותו. פנה המגיד ואמר לרבינו: "ישראל בער, ענה לו על בקשתו". הרגיע רבינו את המוכסן באומרו: "סע לביתך לשלום, לא תקרב אליך הרעה, אדם ובהמה תושיע ה'!"... ואכן, המגיפה שעשתה שמות בעדרים אחרים, לא פגעה ולא נגעה לרעה במקנהו של המוכסן היהודי!...

בעל מופת ופועל ישועות!

השמועות אודות רבינו עשו להן כנפיים, ומכל רחבי אוקראינה רוסיא וליטא נהרו אליו כל איש צר ומצוק וכל מר נפש גם ממי שאינם בני ברית ומכל סוגי המועקות: עגונות, תחלואים, חשוכי בנים, גניבות, דוחק הפרנסה והפריץ המעיק. ההיים באו אליו וגם מן המתים. הברכות היו מסורות כידו, כל היוצא מפיו נעשה וזכר אחד מדבריו לא שב אהור, ללא כל הגבלות מדרכי העולם והטבע. ולא רק מברכותיו צמחו הישועות, ולא רק מדברים שגורים ומקובלים, אלא גם מ"סגולות" בלתי שגרתיות לחלוטין - כפי שנביא בהמשך.

גלוי עיניים ורבים השיב מעון!

גלוי עיניים היה רבינו ולפניו נגלו כל תעלומות, מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש. כשעוברת בהמה ליד הלון ביתנו - אמר פעם - יכולים אנו להכיר עליה ולהבחין את כל המעשים שעשה בעל הבהמה מיום לידתו ועד עצם היום הזה! ואין צריך לומר שלא פחות מזה ראה בפניהם של הבאים אליו, כפי שהודיע כמה פעמים בדברי תורתו על לשון רז"ל "בפני נכתב ובפני נחתם", שכל עוונותיו של האדם רשומים, כתובים והתומים על פניו. לרבים מן הפונים אליו בעת צרתם, גילה רבינו מהו העוון שבעמיו באה עליהם אותה צרה. גלוי עוונות לא היתה עבורו עבודה אקראית ומזדמנת בעלמא, וניכר שהחזרה בתשובה עמדה בראש מעייניו, רבים הם עד למאד הסיפורים הממחישים את דרכו זו, הן באלו שנכנסו אליו לקבלת עצה וברכה והן באלו שהוא עצמו יצא אליהם לבית מדרשו וגילה עוונם כדיבור ישיר אליהם, או ב"שיחה בעלמא" שירדה חדרי במן, והחומא עצמו היה מגלה את חטאיו ומתנפל לפניו לקבלת התשובה!...

נתיב לא ידעוהו!

הסיפורים אודות רבינו אינם מסתירים כלל את העובדה שרבים התנגדו לדרכו. ואכן, כך דרכה של "מוזרות" שהיא מקנה אויבים לבעליה. פעם כשנשאל על דרכו המזרה השיב הרי בפרשת תרומה כתוב "כולה מקשה אחת זהב טהור" - הפירוש הוא שאדם שכל הנהגתו 'מוקשה' - תדע לך שהוא 'זהב טהור'!...

גם כשגילה חטאיהם של הבאים אליו, עשה זאת לפעמים תוך תפיסת מלים מדרכי אותו אדם, והסכתם בדרך "מוזרה" לגילוי עוונות, כן מוזרות היו נתעותיו, וכאלו היו גם ניגוניו, ואף בדברי תורתו היה מקום לבעל דין למצוא דרשות "מוזרות" בהיפוך הפשט והאותיות - עד כדי כך שמתנגדיו הוציאו עליו לעז שאין הוא למדן וסתם אדם שנהיה לבעל מופת!... ומעשה היה אצל הרה"ק בעל הצמח צדק זי"ע שסיפרו לפניו על איש פשוט שפנתע פתאום הפך ל"בעל מופת". פתח הרבי ספר שו"ת הרשב"א, והראה להם שמי שאינו למדן הרי זה מן הנמנע שיהיה בעל רוח הקודש. אמרו לו: הנה הוילעדניקער?! השיב להם: לא! לא! הוילעדניקער הוא גאון! ואף סיפר מעשה שהיה נוכח בה: פעם אחת למד הוילעדניקער גמרא מסכת ביצה, והיה חסר שם דף אחד, ולקח וכתב בעל פה כל הדף עם פירוש רש"י ותוספות אות באות!...

השבה בסיפור שבחי הצדיקים זי"ע!

הספר "סיפורי נפלאות" שייצא לאור לאחר פטירת רבינו ע"י אחד ממקורביו שהיה עד לסיפורים למעשים ולהנהגות שייצאו מפיו, יצא לאור כמה שנים לאחר פטירתו, וזכה להסכמה של בית הדין של ק"ק ויאטמיר שכתבו כך: ומעידים על האי גברא המאסף את המעשיות הללו ומכירין אנהנו אותו שאיש נכבד הוא ולא ח"ו בדה אף מעשה אחת מלבו רק מה שראה עיניו ושמע מאנשים נכבדים ויראים. ושם בדברי הפתיחה כותב המאסף: למען ידעו דור אחרון את אשר ראו עיני והנמצאים אתי, כדי להעיר לבות אחינו בני ישראל ולחזק אמנותם כי גדולים צדיקים כמיתתם יותר מבחייהם, ויספרו לבניהם ולבני בניהם וזכות הצדיק זי"ע יגן עלינו וכמו ששמעתי מהרה"ק רבי מנחם נחום מטשרנוביל זי"ע לפרש את הפסוק "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפני ליראי ה' ולהושיבי שמו" - ולכאורה מהו הלשון "נדברו" ולא דיברו? ועוד כי כל הפסוק מכוּפּל "יראי ה', איש אל רעהו, ויקשב וישמע, וכו'?" אלא הכוונה הוא: כאשר שני בני אדם איש אל רעהו נדברו ביניהם אודות "ירא ה'" וסיפרו בשבחו, והם גורמים לצדיק להיות שפתותיו דובבות, רצונו לומר עליו גם לגופו המונח בקבר, ומכל שכן לנשמתו הטהורה, אז הצדיק מוכרח גם הוא שלא להיות כפוי טובה ולהמליץ בעד המדברים בעדו לפני הכורא יתברך שמו. וזה המכוון "ויקשב ה' וישמע" מה שמדברים עבור הצדיק ומה שהצדיק מליץ בעדם, ויכתב בספר זכרון לפני ליראי ה' ולהושיבי שמו - גם על הצדיק וגם על המספרים עליו!...

אמר הכותב: אף אני אבוא ואנסה להביא מספר סיפורים ועובדות מתוך האלפים שנצברו במשך השנים, בכדי לקבל טיפת מושג והרגשה על מקחו של צדיק ולהיכתב בספר זכרון לפנינו...

תלישת שער בשבת!

איש אחד בא פעם ממרחק רב לווילעדניק והתלונן בפני הרבי כי כל שמונת ילדיו מתו עליו, ולא נותר לו אחד מהם. אמר לו הרבי: "מדוע אתה מסרק את שערך ביום השבת קודש? בשעת המירוק תולש אתה שערות מראשך, ולכן תלשו מומך את כל בניך!"... הודה האיש על הטאו ונתן לו הרבי סדר תשובה על כך...

פקידת בנים שהחמצה בגין ליצנות...

מסופר על אישה חשוכה בנים מליטא שבאה אל הרבי, וביקשה ממנו להיפקד בזרע של קיימא. כדרכו בנתינת 'סגולות' שהיו נראות מוזרות, הוציא הרבי כמה זרדים מן המטאמא, נתנם לאשה, ואמר לה: סעי לביתך, את הזרדים הללו בשלי במים, את המים שתי, ואזי יהיו לך בנים בעזרת ה'. לקחה האשה את הזרדים מידי הרבי ונסעה לביתה שמחה ומרוצה. כבואה הביתה שאל אותה בעלה מה היתה תשובת הרבי לבקשתה. והיא השיבה דברים כהווייתם. הראתה לו את הזרדים וסיפרה לו את כל אשר ציוה עליה הרבי לעשות בהם כדי להיוושע בבנים. פרץ האיש בצחוק לעג גדול, וברוב כעסו הטף מידיה את הזרדים והשליכם החוצה מבעד לחלון.... השכנים ששמעו את סיפורה של האשה ואת קולות המריבה, היו גם הם חשוכי בנים. מה עשו, אמפו את הזרדים הזרוקים, בשלו אותם במים כעצת הרבי, והאשה ששתתה את המים אכן נפקדה, ויוולדו להם בנים.... כשהגיעה השמועה לאזניו של הבעל הראשון נדהרש במאוד על שלא ציית לדברי הרבי, והחליט לנסוע בעצמו לווילעדניק ולבקש את ברכת הרבי למען ייוושעו בכנים. כבואו לשם נתנבר ועשה עצמו כאדם זר ובלתי ידוע, אבל הרבי הכירו מיד ואמר לו: "עתה כבר אינני יכול לעזור לך במאומה. נתתי לך בנים, ואתה השלכת אותם החוצה מבעד לחלון. אף אחד אינו אשם בדבר, אלא אתה בעצמך שהרעות את מעשיך"...

צער בעלי חיים!

מעשה באשה שילדה כמה וכמה ילדים וכולם ל"ע מתו בינקותם. היתה בעירם עוד אשה חשוכת בנים ל"ע, והחליטו שתיהן לנסוע אל הצדיק מוילעדניק, ששמעו כפוקד עקרות הגיע עד למקומן. בעיצומו של החורף הקשה נסעו בעגלת שלג עד לאוקראינה הרוחקה. ואחר רוב הרפתקאות הגיעו אל רבינו. לאשה הראשונה אמר הרבי בזה הלשון: את תלדי בת, וקראי לה פערל גוטא כשם אמי ע"ה ותחיה עד מאה ועשרים! ולאשה השנייה חשוכת הבנים פנה הרבי ואמר לה בהראותו על כף ידו: כאשר יצמחו כאן שערות תלדי את בנים! לא היה לך להטביע במים את התולה וגוריה!...

וכסף משנה קחו בידכם...

מסופר על גביר אחד שהיה למדן גדול, ועבר פעם דרך ווילעדניק בדרכו להתונה באוורוש, ונתמהמה שם כשלושה שבועות. באחד הימים נתקל בלימודו בהלכה קשה בספר הרמב"ם, והחליט להכנס אל הרבי ולשאול אותו את הפירוש בדברי הרמב"ם. והנה, מיד כשדרכה כף רגלו על מפתן החדר, עוד קודם שפצה את פיו לשאול את שאלתו, שמע את הרבי אומר בקול את הפסוק: "וכסף משנה קחו בידכם", ובפנותו אל הגביר הוסיף הרבי ואמר: "מדוע באתם אלי לשאול ביאור בדברי הרמב"ם, הרי על הרמב"ם ישנו פירוש בשם 'כסף משנה', הביטו בפירושו זה ויתבארו לכם דברי הרמב"ם!"... וישתומם הגביר למראה עיניו ולמשמע אזניו....

כל המהרהר אחר רבו...

שני חסידים נסעו לרגל מסהרם בדרך, והוצרכו להיות בעיר ווילעדניק. אמר אחד מהם לחבירו: מכיון שבווילעדניק אנו, נכנס להרבי של ווילעדניק, הוא הצדיק רבי ישראל דוב, שהיה מפורסם מאוד במופתיו. ענה השני בדברי זלזול כלפי הצדיק, ואמר: ראוי הוא למתחו על גבי הספסל ולהקלותו... בכל זאת בשבת בסעודה השלישית, הלכו שניהם לבית הצדיק, לשם סקרנות. הדוחק היה רב מפני הקהל הגדול שהצטופף שם. ואירע כך ששני האנשים עמדו מאחורי הכסא של הצדיק, והצדיק היו פניו אל השולחן ולא ראה אותם. תוך דברי התורה שאמר הצדיק, אמר: "כל

המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה". לא הבינו המסובים למו התכוון הצדיק, ואותו החסיד שזלזל בצדיק חשב בלבו האומנם התכוון אליו? הרי לי יש רבי אחר... הצדיק אמר שנית: "המהרהר אחר רבו" - כלומר: הוא מהרהר שרבו הוא אחר, ולא זה, "כמהרהר אחר השכינה"... הרגיש האיש שכנראה נתכוין אליו, ובכל זאת חשב בלבו: הרי יתכן שבין כל הקהל הרב הזה יש מישהו אחר, שאליו נתכוין, ולא אלי, שהרי הוא לא מכיר אותי כלל. ואז הצדיק אמר בשלישית: "המהרהר אחר רבו" - כלומר: הוא מהרהר שהרבי התכוין לאחרי, ולא אליו, "כמהרהר אחר השכינה"... אח"כ אמר הצדיק רביעית: "כל המהרהר אחר רבו - היינו אם המהרהר עומד מאחורי רבו, כאילו מהרהר אחר השכינה"... ושוב אמר בחמישית: "כל המהרהר אחר רבו, שאם מהרהר שראוי רבו להלקותו באחוריו. כאילו מהרהר אחר השכינה..."

אחרית ימיו!

בספר סיפורי נפלאות כתב המלקט: מעשה זה אירע בנוכחותנו ובעינינו ראינו: פעם בא אל הרבי בראש חודש אלול סוחר עשיר מבאברויסק שהיה חשוך בנים ל"ע. כשעמד הסוחר לנסוע מוילעדניק, קרא אותו הרבי אליו וביקש ממנו שיקנה עבורו התיכת בד פישתן. הגביר הבטיח לרבי לעשות כדבריו, ובראש חודש חשוך בא שוב והביא לרבי את הבד אשר בקש. שאלו הרבי: האם שילמת את המכס עבור הבד? והגביר השיב בחיוב. הרבי התבונן בכד ובדק אותו, חזר כמה פעמים על המילה "איך טבת", ברם הגביר לא הבין למה רימוזו דבריו של הרבי. אחר כך ברכו הרבי ואמר לו יולד לך בן ותקרא לו 'בועז', והוא יאריך ימים כמנין 'בועז' - שמונים וחמש שנים... נסע הגביר לביתו, וכיום א"כ טבת נפלק הרבי לבית עולמו. קודם הפתלקותו ציוה הרבי שאת התכריכים יתפרו מאותה התיכת בד שקנה עבורו הגביר ר' יצחק. ואז הבינו כולם את כוונתו דבריו "איך טבת איך טבת... והמעניין ביותר, שבאותה שנה בהג השבועות נולד לאותו סוחר בן וקרא לו כמצוות הרבי "בועז"...

"צוואתו"

לא מצינו לו לרבינו "צוואה" כמשמעותה המקובלת, אבל בדברי תורתו יש קטע שניתן לראות בו מעיו "צוואה" והוראת דרך לחסידים אחר הסתלקות רבם. וזה לשונו הק' **בספרו "שארית ישראל"** (עמ' פה): הצדיק נקרא בשם "כלי מחזיק ברכה לישראל", שעל ידו הולכת ההשפעה לישראל, ובפרט להמקשרים אליו ברוחניות וגשמיות. אבל אם אין הצדיק בחיים, וזהו "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל", אזי אין עצה לזה אלא "השלום", שהאנשים אשר היו מקושרים להצדיק בחיים חיותו או, יהיו באחדות אף לאחר כן. והיו מקושרים אליו באמת, שלא לנתק את עצמם מהשורש אפילו בעת התקשרותם לצדיק אחר. כי "כל המגרש אשתו ראשונה", פירושו, אם כתחילה היה מקושר להצדיק ואחר כך מגרש, כלומר מפריד את עצמו ממנו, אזי "אפילו מזבח מוריד עליו דמעות". אלא צריכים להיות מקושרים כמקדם, וזהו "אלא השלום", ואז יברך את עמו בשלום", פירושו בשביל השלום והאחדות שיש להם ומחזיקים עצמם בהצדיק אף לאחר כן, ומאמינים באמונה שלימה שהצדיק יכול להשפיע להם כל טוב, כי "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם", בזכות זה "ה' יברך את עמו בשלום" וישפיע להם כל טוב סלה!...

גדולים צדיקים במיתתם!

כשם שהיה רבינו בחייו תל תלפיות לכל איש צר ומצוק, כך המשך גם אחר הסתלקותו להושיע את ישראל, לכל הבאים להשתטח על קברו, ועד היום הזה המונים פוקדים את קברו ביום פטירתו ככ"א טבת ובמשך כל ימות השנה. כמו כן נפוצה האמונה בצוואתו, בה הבטיח שכל מי שיפקוד את קברו, תפלותיו לא ישובו ריקם. ומעניינת ביותר התוספת המקובלת שנמסרה איש מפי איש: "אפילו אם לא יוכלו לגשת לקבר, אלא יחזיקו ב"קלאמקע" (ידיה של ברזל) שמסביב לקבר יזכו להוושע".... האגדות מסביב לצדיק הפלאי היו מפורסם בין היהודים מפה לאוזן, והיו להם מהלכים אפילו בין אכרי המכיבה. כשנוכחו השלטונות הקומניסטיים שהקבר של הצדיק מושך אליו המונים, ומשמש כחזיק האמונה, הלכו ואטמו את פתח הכניסה ואת החלון של האהל. אלא שגם אטימת הכניסה לא האהל, לא מנעה מהממונים לפקוד את הקבר ולהחזיק בברזלים שנקבעו לרוחב הדלת האטומה. להיפך, זה הגביר את האמונה בצדיק, כשנוכחו שאחרי כמאתיים שנה נתקיימה נבואתו: שגם אלה שיחזיקו ב"קלאמקע" (ידיה של האהל, יזכו לישועה....

חדפסת והפצת גליון מורחב ומוגדל זה

נדבת ידידנו הנכבד קשור בלב ונפש לדמותו של רבינו הק' ומפיץ תורתו

ה"ה הרב אברהם בן נחמה רחל חי"י

לטובת נשמת חרז"ק רבי ישראל דב בן רבי יוסף זכותו יגן עלינו!